

ÇİN'İN DIŞ YATIRIMLARI

Çin'in ekonomik ve siyasi yükselişinin arkasındaki önemli itici güçlerden birisi yabancı yatırım girişini teşvik eden ekonomik reformlardır. Bu yatırımlar, Çin'in, kilit sektörlerini geliştirmesini sağlayarak ülkenin rekabet gücünü artırıp ticaretin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Çin ekonomisinin yükselişi ve önemli miktarda tasarruf birikimi, Çin'i en büyük küresel yatırımcılardan biri haline getirmiştir. Bu analizde, Çin'in dış yatırımlarının dinamikleri ve modelleri incelenerek bunların potansiyel etkisi gösterilmeye çalışılacaktır.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın verilerine göre, Çin'in dış yatırımlar miktarı önemli bir büyüme göstererek 1982'deki 44 milyon dolardan 2020'de (cari fiyatlarla) yaklaşık 133 milyar dolara yükselmiştir. Bu yükseliş, rapor edilen dönemler için göstergenin 3.021 kattan fazla artmış olduğunu göstermektedir. Bu rakamı dünyadaki en büyük ekonomi olan Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) dış yatırımları ile karşılaştıracak olursak, ABD için bu miktar 1982'de yaklaşık 1.1 milyar dolardan 86 kat artarak 2020'de 93 milyar dolara ulaşmıştır. Hisse senedi cinsinden, yatırımlarda ise rapor edilen dönem için, Çin'in göstergesi 39.4 milyon dolardan 2.4 trilyon dolara yükselirken, ABD'nin göstergesi 228.3 milyar dolardan 8.1 trilyon dolara yükselmiştir. Çin'in küresel dış yatırımlar içerisindeki payı, yatırım akışı bazında 1982'de %0.16'dan 2020'de yaklaşık %18'e yükselirken, bu rakam hisse senedi bazında ise %0.007'den yaklaşık %6'ya yükselmiştir.

Son 40 yılda, Çin'in yurt dışında doğrudan yabancı yatırım (OFDI) modeli, "sınırlı" (1978-1999), "rahat" (2000-2016) ve "düzenlenmiş" (2017'den itibaren) gibi aşamalara ayrılabilir. 1991'den önce, OFDI'yi yönlendirmek için birkaç yasa ve yönetmelik çıkarılmış ve sadece devlete ait işletmelerin yurtdışında yatırım yapmasına izin verilmiştir. OFDI akışı 1982'den 1991'e kadar ise 537 milyon dolar iken 1992'den 1999'a kadar ortalama OFDI akışı 2.686 milyar dolar olmuştur. Gelişmiş ülkelerde fon sıkıntısına neden olan küresel finansal kriz, Çinli işletmeler için bir fırsat yaratmıştır. Küresel doğrudan yabancı yatırım (DYY) girişleri 2008'de %14 düşerken, Çin'in OFDI akışı 2008'de iki katından fazla artarak 55.9 milyar dolara ulaşmıştır.

Çinli işletmelerin DYY'ye katılma konusundaki temel motivasyonları arasında kâr elde etme, varlık ve doğal kaynak arayışı yer almaktadır. Araştırmalar, Çin'in çoğunlukla deniz yoluyla taşınan ülkelere

yatırım yaptığını ve yabancı limanları kiralamak ve liman operasyonlarında hisse satın almak gibi agresif bir politika izlediğini ve liman sektörüne yatırım yapmaya devam ettiğini belirtmektedir. Ancak Çin'in yatırımlarının, ortaklarına ekonomik fayda sağlaması da beklenmektedir. Çin ile Pakistan arasındaki ekonomik iş birliğini güçlendiren projelerden biri de Çin'in iç kesimindeki Sincan bölgesini bir karayolu, demiryolu ve boru hattı ağı aracılığıyla Pakistan'daki Gwadar limanına bağlayan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'dur (CPEC). Veriler, CPEC'in %20'sinin borç temelli finansman olduğunu, %80'inin ise Pakistan ve Çin arasındaki Ortak Girişim İşletmelerine yapılan yatırımlar olduğunu göstermektedir. Projenin uygulanmasının yereldeki Pakistanlılar için 40.000 ve Çinliler için 80.000 kişilik istihdam yarattığını belirtmek önemlidir.

Çin, Afrika'da önemli bir yatırımcı ve finansördür. Çin'in Afrika'daki OFDI stoku, 2011'de 16.24 milyar dolardan 2015'te 34.69 milyar dolara yükselerek, söz konusu dönemde yıllık %21 artmıştır. Ocak 2015 itibarıyla Çin'in Afrika'daki yatırımlarının %46.5'i imalat sektörüne aktarılan tarımın payı ise %7.7'dir. Gana, Çin'in Afrika'daki en önemli ekonomik ortaklarından biridir. Gana'nın imalatındaki Çin yatırımları, yurt içinde yüksek düzeyde rekabet ve endüstriyel geliştirme, Afrika'nın uzun vadeli potansiyeli, daha düşük nakliye maliyetleri ve yerel malzemelerin kullanımını tarafından yönlendirilmektedir. Çin'den gelen yatırımlar, daha fazla Ganalı fabrikalarda çalışmaya, yeni fabrikaların kurulmasına sevk etmektedir. Ancak, birçok Çin yatırım projesinin sorunlu olduğu iddia edilmektedir. Örneğin, yüzden fazla Çinli firma imalat yatırımcısı olarak kayıtlı olmasına rağmen, şu anda bunun sadece %20'sinin faaliyette olduğu teyit edilebilmektedir. Ayrıca, Çin fabrikalarındaki çalışanların büyük çoğunluğu Ganalıdan oluşmakta olup, bunların çok azı yönetim pozisyonunda bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler sanayileşme veya diğer politikaları için Çin'den yatırım çekmeye çalışırken, gelişmiş ülkeler Çin'den gelen sermaye akımlarından duydukları endişeler nedeniyle bu yatırımları düzenlemeye çalışmaktadır. Örneğin, Çin'in hem ABD'ye hem de Avrupa Birliği'ne (AB) yaptığı yatırım 2016'dan bu yana önemli ölçüde azalmıştır. ABD'de Çin'den gelen yatırımlara yönelik siyasi ve denetleyici düzenlemelerin artması

yatırım miktarının önemli ölçüde düşmesine neden olmuştur. 2000'den bu yana ABD ve AB'deki neredeyse tüm Çin yatırımları, teknoloji ve varlık alımlarının önemini vurgulayan satın alımlar şeklinde gerçekleşmiştir. Çinli yatırımcılar ağırlıklı olarak ABD'deki gayrimenkul ve konaklama sektörüyle ilgilenirken, AB de ise bilgi iletişim teknolojisi, ulaşım ve altyapı sektörleri, Çinli yatırımcılar için en önemli alanlar arasında yer almaktadır. Ancak, ABD ve AB politikalarında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, ABD hükümeti, ulusal güvenlik endişeleri nedeniyle Huawei'yi ABD pazarından tamamen çıkarmak için harekete geçerken, AB'nin, Huawei'nin Avrupa'da 5G ağlarının ana tedarikçisi olmasını sağlayan bir politika benimsemesi beklenmektedir.

2021'de Çin'in toplam doğrudan yatırımı geçen yılın aynı dönemine göre %9.2 artarak 145.2 milyar dolara ulaşmıştır. Ülkenin finansal olmayan dışa dönük yatırımları %3.2 artarak 113.6 milyar dolara bulmuştur. Kuşak ve Yol Girişimi'nin finansal olmayan yatırımları %14.1 artmıştır. Açıklanan birleşme ve satın alma anlaşmalarının sayısı 516'ya ulaşmış ve değeri %19 artarak 57 milyar dolar olmuştur. 2021'de Çin, 258.5 milyar dolar değerinde yeni mühendislik, tedarik ve inşaat projeleri imzalamış olup bu rakam 2020'ye göre %1.2 daha yüksektir. Teknoloji, medya, eğlence, telekomünikasyon, emlak, konaklama ve inşaat, Çin'in yatırımları için kilit sektörler olmaya devam etmektedir. Pekin yönetiminin yeni kilit projeleri arasında Avustralya'nın Melbourne kentindeki Kuzey Doğu Demiryolu Hattı projesi ve Çinli işletmelerin Avrupa'da ilk kez bir metro inşaat projesine katıldığı Rus Metro projesinin tamamlanması ve başlatılması yer almaktadır.

Çin'in küresel bir yatırımcı olarak rolü önemli ölçüde artmaktadır. Çin'deki işletmeler, yatırım yaparken kârın yanı sıra esas olarak doğal kaynaklar, altyapı tesisleri ve bilgi iletişim teknolojileri ile ilgilenmektedir. Kendi ülkelerindeki yüksek iş ortamı rekabetinin de onları motive ettiği ifade edilebilir. Diğer taraftan, gelişmiş ülkeler, Çin'in yatırımlarına yönelik katı düzenlemeler uygulamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, sanayileşmelerine ve daha yüksek istihdam katkısında buldukları için Çin'den yatırım çekme konusunda büyük ilgi görmektedir. Bununla birlikte, Çin'in yatırımlarından elde edilen olumlu sonuçlar, yatırım çeken ülkelerin kurumsal gelişimine katkı yaptıklarını da belirtmek gerekmektedir.

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev Suudi Arabistan Krallığı Veliht Prensi Muhammed bin Salman Al Saud ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Taraflar iki ülke arasındaki iş birliğinin, özellikle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi kapsamındaki uygun olanaklara dikkat çekerek bunun siyasi ilişkileri de güçlendireceğini belirttiler. Cumhurbaşkanı Tokayev Kazakistan'daki petrokimya, tarım, enerji, finansal hizmetler ve turizm sektörlerinde önemli fırsatlardan bahsederek Muhammed bin Salman'ı Kazakistan'a davet etti (Kazinform, 15.04.2022).
- Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev ve Macaristan Başbakanı Viktor Urban Macaristan ve Özbekistan arasındaki ilişkileri görüşmek üzere bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Görüşme sırasında Şavkat Mirziyoyev, Viktor Urban'ı son parlamento seçimlerindeki galibiyetinden dolayı tebrik etti. Taraflar, geçen yıl Mart ayında Taşkent'te düzenlenen en üst düzeydeki Özbek-Macaristan zirvesi sonrasında varılan anlaşmaların uygulanma süreçlerini ele aldılar. Taraflar, iş birliği projelerinin pratik uygulamaya özel önem verdiler ve güncel uluslararası ve bölgesel meseleleri görüştüler (Kun.uz, 14.04.2022).
- Pakistan Parlamentosu, Imran Han'ın Pazar günü erken saatlerde gerçekleşen genosur oylamasıyla devrilmesinin ardından ülkenin yeni Başbakanı olarak Şehbaz Şerif'i seçti. Şehbaz Şerif, Ağustos 2023'te gerçekleştirilecek seçimlerin yapılmasına kadar görevde kalacak ve sonrasında yeni bir hükümet kurulacaktır. Pakistan Ulusal Meclisi'nde Başbakan olarak yaptığı ilk konuşmasında Şerif, işçi maaşları, emekli maaşları ve asgari ücrette bir artış olacağını duyurdu (Aljazeera.com, 11.04.2022).
- Orta Asya ülkeleri dışişleri bakanları ile Japonya Dışişleri Bakanı, Orta Asya ülkeleri ile Japonya arasındaki diplomatik ilişkilerin 30. yıldönümüne adanan Orta Asya + Japonya Diyalogu'nun sekizinci sanal toplantısına katıldı. Bakanlar, ticaret, ekonomi, yatırım, sağlık, ekoloji, sürdürülebilir kalkınma ve bölgesel güvenlik alanlarında iş birliğini genişletme fırsatları hakkında görüş alışverişinde bulundular. Taraflar, son otuz yılda Orta Asya ve Japonya ülkelerinin tüm alanlarda etkin bir şekilde iş birliği yaptığını dile getirdi (The Astana Times, 15.04.2022).
- Tacikistan Dışişleri Bakanı Sirojiddin Muhriddin Bahreyn Dışişleri Bakanı Dr. Abdullahif bin Rashid al-Zayani ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Bakanların görüştüğü konular arasında iki ülke arasındaki küresel ve bölgesel örgütler çerçevesindeki etkileşim konuları yer aldı. Taraflar, özellikle Bahreyn'in Şanghay İşbirliği Örgütü'nde Diyalog Ortağı statüsü için yaptığı başvurunun değerlendirilmesindeki süreç hakkında görüş alışverişinde bulundular (Avesta.tj, 15.04.2022).
- Ermenistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Vahan Hunanyan yakın zamanda verdiği bir röportajda, Ermenistan ile Türkiye arasında ilişkilerin normalleşmesine ilişkin bir sonraki toplantının Viyana'da yapılacağı konusunda bir ön mutabakatın olduğunu ifade etti. Ayrıca, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun daha önce belirttiği cesur adımların gerekliliğine Ermeni tarafının da tamamen katıldığını belirtti. Bundan önce Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, iki ülkenin, müzakerelerin devam ettirilmesi için ellerinden gelenin en iyisini yapması gerektiğini vurguladı (Mfa.am, 15.04.2022).

Ekonomi, Finans ve Enerji

- Dünya Bankası tahminlerine göre 2022 yılında Kazakistan ekonomisi %1.8, 2023 yılında ise %4 büyüyecektir. Bankanın daha önceki tahminleri sırasıyla %3.7 ve %4.8'di. Rusya'nın ekonomisindeki gerileme Kazakistan ekonomisini de olumsuz yönde etkilemektedir. Ticarete yaşanan aksaklıklar iş yapma güvenliğini sarsmakta ve kurdaki oynaklığı artırmakta, bu da ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır. Kazakistan hükümeti, 2022'nin sonunda ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın (GSYİH) %2.1 oranında büyüyeceğini tahmin etmektedir (Qazaq TV, 12.04.2022).
- Uluslararası toplum, savaş sonrası Afganistan'a insani destek sağlamaya devam etmektedir. Yakın bir zaman içerisinde ülke 32 milyon dolar nakit insani yardım aldı. Ülkenin Merkez Bankası bu miktarın 13 milyon dolarının ulusal para birimi olan afğaninin değerinin stabilize edilmesi için kullanılacağını belirtti. Denetleyiciler afğaninin değerini belirli bir düzeyde tutmaya çalışmaktadır. Taliban'ın Afganistan'da yönetimi ele geçirmesinin ardından Amerika Birleşik Devletleri Afganistan Merkez Bankası'nın 9 milyar dolar değerindeki varlıklarını dondurmıştır (Xinhua, 17.04.2022).
- Dünya Bankası, Özbekistan'da tarım için dijital bir sistem oluşturulması için bir fon sağlayacağını duyurdu. Özbekistan, tek entegre platform olan "Dijital Tarım"ın geliştirilmesi için 20 milyon dolar tahsis edilmesi konusunda Dünya Bankası ile ilk anlaşmasını gerçekleştirdi. Bunların 8.2 milyon doları arazi yönetim sistemine, 5 milyon doları ise su kaynakları yönetimine ayrılacaktır. 6.8 milyon dolar ise ekipman satın almak için harcanacaktır (Kun.uz, 16.04.2022).
- Özbek-Kırgız Kalkınma Fonu'nun açılış töreninde Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkanı Akybek Zharparov, Kırgızistan'ın Özbekistan ile birlikte Kambar-Ata HES-1'in inşaatına başlayacağını duyurdu. Plana göre projenin kapasitesi 1860 MW olacak. Ortalama olarak yılda 5.6 milyar kWh üretilecek. Ülkeler ticaret ve lojistik merkezleri ve otoyollar inşa etmeyi ve ticaret hacmini 2 milyar dolara çıkarmayı planlamaktadır (Kabar, 14.04.2022).
- Azerbaycan Demiryolları Anonim Şirketi başkanı Javid Gurbanov ve Kazakistan Demiryolları Anonim Şirketi yönetim kurulu başkanı Nurlan Sauranbayev geçtiğimiz günlerde lojistik alanında ortak projelerin uygulanmasına dair bir iş birliği anlaşması imzaladı. Trans-Hazar uluslararası taşımacılık güzergahı boyunca çok yönlü taşımacılığın daha da geliştirilmesi konusu da görüşüldü. Bu güzergah üzerindeki taşıma hacmi 2021'de 586.200 tona, konteyner taşımacılığı ise 25.270 TEU'ya (6 metrelik konteyner) ulaşmıştır (AzerNews, 14.04.2022).
- Ukrayna Ekonomi Bakanlığı ve Kiev Ekonomi Okulu'nun ortak tahminlerine göre, savaş nedeniyle Ukrayna ekonomisinin toplam kayıpları, GSYİH düşüştü, yatırım durdurulması, işgücü çıkışı, ek savunma dahil olmak üzere doğrudan kayıplar ve sosyal harcamalar dikkate alındığında 564 milyar dolar ile 600 milyar dolar arasında değişmektedir. Geçen hafta, sivil ve askeri altyapının yıkımı ve hasarı nedeniyle Ukrayna ekonomisine verilen doğrudan kayıplar 12.2 milyar dolar arttı (Ukrinform, 12.04.2022).

Toplum ve Kültür

- Kazakların öncü isimlerinden akademisyen ve dilbilimci Ahmet Baytursunov'un 150. yıldönümü ve seçkin yazar akademisyen Muhtar Avezov'un 125. yıl dönümüne ithafen düzenlenen kitap sergisinin açılışı St. Petersburg'daki Rusya Milli Kütüphanesi'nde gerçekleştirildi. Sergide 100'den fazla farklı eser tanıtımı yapıldı. Etkinliğe yazarlar, St. Petersburg'da yaşayan Kazak ve diğer diaspora temsilcilerinin yanı sıra şehrin sakinleri ve misafirler katıldı (Kazinform, 15.04.2022).
- Bişkek Belediye Başkanı Emilbek Abdykadirov, Macaristan'ın Kırgız Cumhuriyeti Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçisi Sándor Dorogi ile Bişkek'te bir araya geldi. Görüşmede taraflar kent yaşamı, eğitim ve bilim alanlarında deneyim alışverişinde bulunma imkanlarını ele aldılar. Taraflar ayrıca Budapeşte ve Bişkek şehirleri arasında kardeş şehir ilişkilerinin kurulması konusunu da görüştüler. Emilbek Abdykadirov, görüşme için minnettarlığını ve karşılıklı yarar sağlayan iş birliğinin daha da artmasını umduğunu ifade etti (Kabar, 14.04.2022).
- Nur-Sultan'daki Forte Kulanshi Sergi Alanı, Özbek ve Türkmen sanatının sergisine ev sahipliği yaptı. Özbek sanatçıların 56 tablosu, genç tasarımcılar arasında düzenlenen Küresel Göçebeler Moda Ödülü yarışmasının finalistlerinin tasarladığı 14 giyim koleksiyonu ve Türkmen ustaların el yapımı dokuz halı "Doğu Zamanı" sergisinde görücüye çıktı. Sergiye katılan konuklar arasında yer alan Özbekistan'ın Kazakistan Büyükelçisi Saidikram Niyazkhojaev, organizatörlere, Özbekistan ile Kazakistan ve tüm Orta Asya ülkeleri arasındaki ikili ilişkilerin yaptıkları katkılardan dolayı teşekkür etti (Astanatimes, 22.04.2022).
- Gürcistan Eğitim Bakanlığı, yerinden edilmiş bir grup Ukraynalı öğretmenle birlikte Tiflis'te Ukraynaca eğitim veren bir okul açtı. Okulda, Ukrayna dilinde standart Ukrayna okul müfredatına göre eğitim verilecek. Savaşın başlangıcından bu yana 4.5 milyondan fazla Ukraynalı ülkeyi terk etti. Tahminen 25.000'i Gürcistan'a yerleşti (Eurasianet.org, 12.04.2022).
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Kosova'da ihtiyaç sahiplerine 1.250 adet Ramazan gıda paketi dağıttı. Priştine'de düzenlenen törene Türkiye'nin Priştine Büyükelçisi Çağrı Sakar, Priştine Belediye Başkan Yardımcısı Alban Zogaj ve Priştine'deki TİKA Koordinatörü Cihan Dinçer katıldı. TİKA, Kosova'da faaliyete başladığı 2004 yılından bu yana Kosova'da 700'den fazla projeye imza attı (Tika.gov.tr, 14.04.2022).
- "Bursa'nın Fethi ve Tarihi Mirası" sloganıyla düzenlenen toplantıya Türk Dünyası ressamları katıldı. Etkinlik, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) ve Bursa Osmangazi Belediyesi iş birliğinde düzenlendi. Etkinlikte Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dan yetenekli ressamlar eserlerini sergileme fırsatı buldular (Turksoy.org, 14.04.2022).